

Η ομιλία που η Δρ Φιλολογίας
Μαρία-Ελευθερία Γιατράκου

εκφώνησε στον Δαφνώνα
την Παρασκευή 4 Αυγούστου 2000
στα πλαίσια των εκδηλώσεων
«**Δαφνώνας 2000**»

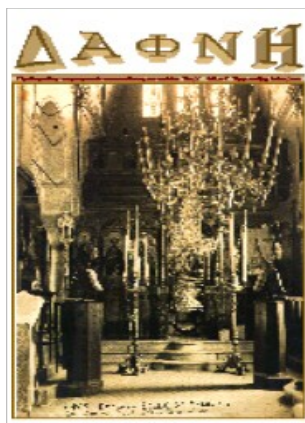
Θέμα:

«Ο ΑΡΜΟΝΙΚΟΣ ΑΝΘΡΩΠΟΣ»

Την οργάνωση και την ευθύνη είχαν:
Η επιτροπή

Και το Περιοδικό

Δρ. Φιλ. ΜΑΡΙΑ - ΕΛΕΥΘΕΡΙΑ ΓΙΑΤΡΑΚΟΥ

Δρ. Ιστορίας Πανεπιστημίου Αθηνών

Πτυχιούχος Ελληνικής και Αγγλικής Φιλολογίας Πανεπιστημίου Αθηνών

Πτυχιούχος Ιστορίας - Αρχαιολογίας Πανεπιστημίου Αθηνών

Πτυχιούχος θεολογίας Πανεπιστημίου Αθηνών

Σπουδές Βυζαντινές - Νεοελληνικές στο Πανεπιστήμιο Αθηνών

Μετεκπαίδευση ως Φιλολόγος με πτυχίον βαθμού ΑΡΙΣΤΑ

Διδακτορικό με βαθμό ΑΡΙΣΤΑ

Διδάσκει Νέα Ελληνικά στο Διατμηματικό της Φιλοσοφικής του Πανεπιστημίου Αθηνών. Επίσης στο Διδασκαλείον Ξένων Γλωσσών του Πανεπ. Αθηνών. Είναι συγγραφέας και καθηγήτρια Ιστορίας στο Ελληνικό Ανοικτό Πανεπιστήμιο.

Διδάσκει ως Φιλολόγος στην «Ελληνική Παιδεία». Συνέγραψε πλήθος ιστορικές, φιλολογικές, παιδαγωγικές κ.ά. μελέτες, άρθρα, ομιλίες κ. λ. π. δημοσιευμένα σε επιστημονικά περιοδικά.

Είναι μέλος τακτικό, σε πολλές επιστημονικές εταιρείες, σε αρκετές από αυτές είναι μέλος τον Δ.Σ. αλλά και ιδρυτικό. Επί σειράν ετών μέλος του Δ.Σ. της Εταιρείας Ελλήνων Φιλολόγων και της EUROCLASSICA (Ομίλου Εταιρειών Ευρωπαίων Καθηγητών Κλασικών Γλωσσών και Πολιτισμών) και Α' Αντιπρόεδρος.

Οργάνωσε επιστημονικά Παγκόσμια Συνέδρια, την ΟΜΗΡΙΚΗ ΑΚΑΔΗΜΙΑ ΧΙΟΥ την οποία διευθύνει, διδάσκει επίσης στην ACADEMIA AESTIVAL (θερινή Ακαδημία). Και τις δυο Ακαδημίες παρακολουθούν Ευρωπαίοι φοιτητές και διαπρεπείς Ακαδημαϊκοί καθηγητές - Ελληνιστές.

Παρακολούθησε πλήθος μετεκπαιδευτικών σεμιναρίων, με τιμητικές υποτροφίες, πλήθος συνεδρίων και στα περισσότερα έκανε ανακοινώσεις και προέδρευσε. Έλαβε κατ' επανάληψη τιμητικές διακρίσεις.

Οι εκδηλώσεις «Δαφνώνας 2000» είχαν απόλυτη επιτυχία και 700 ως 1000 άτομα παρακολούθησαν κάθε μια απ' αυτές.

Όλες οι εκδηλώσεις έχουν βιντεοσκοπηθεί και πωλούνται η κάθε μια χωριστά ή αποσπάσματα απ' όλες σε μια κασέτα (μοντάζ).

Πληροφορίες-παραγγελίες στα τηλέφωνα του περιοδικού μας.

Επιμέλεια-εκτύπωση

Περιοδικό «Δάφνη»

Υπεύθυνος έκδοσης

Βαγγέλης Ρουφάκης

Δαφνώνας Χίος 82100

Τηλέφωνο (0271) 78353

Κινητό 0945 871187

E-mail vroufak@otenet.gr

Ο ΑΡΜΟΝΙΚΟΣ ΑΝΘΡΩΠΟΣ

(Υπό Δρ. Φιλ. Μαρίας - Ελευθερίας Γ. Γιατράκου)

Κάποιοι τονισμένοι στίχοι μας λένε:

«Αρμονία, τάξη, στην καρδιά, στο νου,
μας εμπνέει πάντα το έργο του Πλαστουργού.
Η ομορφιά στη φύση, των άστρων οι τροχιές,
τ' απαλό το χρώμα στων κρίνων τις φορεσιές.

Ο πρώτος νόμος του ουρανού, του Σύμπαντος είναι η τάξη κι' η αρμονία.

Γι' αυτό όλα λειτουργούν τέλεια, γι' αυτό κανένα ουράνιο σώμα δεν ξεφεύγει από την τροχιά του. Θα ανέμενε κανείς το ίδιο να συμβαίνει και στις ανθρώπινες κοινωνίες. Όμως αλοίμονο, η διαπίστωση είναι απογοητευτική. Τίποτα δεν κουράζει, δεν απογοητεύει, δεν μαραζώνει τον σημερινό άνθρωπο όσο η δυσαρμονία ανάμεσα στις ικανότητες, στα αισθήματα, στις ιδέες από το ένα μέρος, στο επάγγελμα και στο ρόλο που παίζει μέσα στον κοινωνικό βίο από το άλλο μέρος.

Όταν αντιθέτως ένας άνθρωπος εργάζεται σύμφωνα με τις δυνάμεις, τις διαθέσεις και τις βλέψεις του, όταν ό,τι λέγει και ό,τι πράττει βρίσκεται σε αρμονία με τον εσώτερο εαυτό του και με τους (μικρούς ή μεγάλους) σκοπούς που έχει τάξει στη ζωή του, αυτός και στον κάματο αντέχει και στη φθορά.

Υπάρχουν άνθρωποι που τσακίζονται όλη τη μέρα στη δουλειά, περιορίζουν στο ελάχιστο τον ύπνο τους, την ανάπαυση, την ψυχαγωγία τους, κι' όμως δεν δυσανασχετούν, δεν καταπονούνται, δεν απελπίζονται από τα οποιαδήποτε εμπόδια. Έχουν πάντα το χαμόγελο στα χείλη, τη χαρά, την πίστη στην καρδιά, κάθε φορά που δυσκολεύεται η πορεία τους, ξαναρχίζουν το έργο τους με ενθουσιασμό, με αυτοπεποίθηση, με πίστη. Απορείς που βρίσκουν τα αποθέματα της αισιοδοξίας, της φρεσκάδας, ακόμη κι αν βρίσκονται σε μεγάλη ηλικία. Το μυστικό τους χάρισμα, ακριβό και αναντικατάστατο είναι η εσωτερική τους αρμονία. Λέγουν και πράττουν ό,τι έχουν μέσα στην ψυχή τους.

Είναι προσωπικότητες. Και προσωπικότης σημαίνει, ταύτιση του «είναι» με το «φαίνεσθαι». Είναι αυτό που φαίνονται και φαίνονται αυτό που είναι. Όχι μάσκα, όχι προσωπείο. Ανήκουν στη παράταξη που μάχεται για ιδανικά κι' είναι πάντα έτοιμοι για κόπους και θυσίες. Γι' αυτό και δεν λυγίζουν, δεν γηράσκουν, δεν φθείρονται.

Αντιθέτως οι δυσαρμονικοί άνθρωποι κουβαλούν μέσα τους τη διάσταση, την αντίφαση, την ασυναρτησία. Για αλλού ξεκίνησαν και αλλού βρέθηκαν. Αναγκάζονται να ασκούν ένα επάγγελμα που τους ενοχλεί ή να παίζουν το ρόλο που δεν τους πάει, ή να διακηρύσσουν πράγματα που δεν τα πιστεύουν. Αυτή η δυσαρμονία τους έχει σαν αποτέλεσμα να χάνουν τα αντιστύλιά τους, τον άξονα της υπόστασης τους, να γίνονται βαρύθυμοι, κακεντρεχείς. Αρρωσταίνουν όχι μόνο ψυχικά αλλά και σωματικά. Βαδίζουν με κεφάλι σκυφτό, με καρδιά σκοτεινή, δίχως χαρά, δίχως καλοσύνη. Γερνάνε εύκολα. Γιατί μέσα τους δεν υπάρχει δύναμη, φως, αρμονία. Αλλά διχασμός, τύψεις, ερημιά. Κι' εκφράζονται πολλές φορές με τραγικότητα γι' αυτή τη δυσαρμονία τους και το εσωτερικό τους κενό. Χαρακτηριστικοί οι στίχοι του ποιητή Ναπολέοντα Λαπαθιώτη, ο οποίος είχε απ' όλα: πλούτη, ομορφιά, ταλέντα. Του έλειπε όμως το εσωτερικό φως της πίστης, η χαρά. Γράφει λοιπόν:

«Κι' εμείς ένα πρωί είχαμε κινήσει...
μόλις ο κάμπος είχε κοκκινήσει με μάτια που τα φλόγιζε η χαρά,
όλοι γεροί κι' αγέρωχοι σαν Κροίσοι
μα τα μεσάνυχτα είχαμε γυρίσει με καταματωμένα τα φτερά.
Στο δρόμο που πήρα δεν είδα κανέναν που νάχει χαρεί μερικά»

«Όλη η φύση με προσμένει για να στήσω το χορό,
μην κυτάς να μ' αναστήσεις, δεν μπορώ».

Και δυστυχώς οι δυσαρμονικοί δεν χαίρονται την παρουσία του συνανθρώπου τους. Χαρακτηριστική η ρήση του υπαρξιστή φιλοσόφου Ζαν Πωλ Σαρτρ: «Η κόλαση μου είναι οι άλλοι», αντιθέτως προς τη χαρά που νιώθουν για τον πλησίον οι αρμονικοί, οι άγιοι. Ο Άγιος Σεραφείμ του Σάρωφ, χαιρετούσε τους συνανθρώπους του με τη φράση: «Καλημέρα, χαρά μου», «Χριστός Ανέστη χαρά μου». Η εσωτερική δυσαρμονία κάνει τον άνθρωπο σκληρό, επιθετικό, μεμψίμοιρο, μάλιστα για το περιβάλλον του. Αντιθέτως η εσωτερική αρμονία είναι ευλογία για τους άλλους.

Σήμερα οι διανθρώπινες σχέσεις έχουν επικίνδυνα διασαλευθεί. Δεν πρόκειται βέβαια για δοσοληψίες για ανταλλαγή υλικών αγαθών, αλλά για το διάλογο που συνθέτει τον κοινωνικό μας βίο.

Για την επικοινωνία με τον άλλο/η, που γίνεται με το αίσθημα και την προαίρεση, με τη σκέψη και το λόγο, με την προσδοκία και την πράξη μέσα στο στίβο της συλλογικής ζωής.

Γιατί σήμερα «συνεννοούμαστε» τόσο λίγο και τόσο δύσκολα με τον συνάνθρωπο; Πώς είναι δυνατόν να μη μας «καταλαβαίνει» ο συνάνθρωπος και να μην τον «καταλαβαίνουμε», ακόμη κι' όταν του ανοίγουμε την καρδιά μας και του μιλούμε τόσο καθαρά;

Κάποτε συμβαίνει να βρίσκεται κοινωνικά πολύ κοντά μας να έχουμε μεγαλώσει και ανατραφεί μέσα στην ίδια οικογένεια να έχουμε εκπαιδευτεί από τους ίδιους δασκάλους να εργαζόμαστε στον ίδιο χώρο, να μοιραζόμαστε καθημερινά τις ίδιες ώρες και τους ίδιους τρόπους ψυχαγωγίας, να έχουμε δεθεί με τις ίδιες ευθύνες και χαρές, με το γάμο, την πατρότητα, την αφοσίωση προς την ίδια πατρίδα, την πίστη στον ίδιο θεό - και όμως έρχεται ώρα που με κατάπληξη και οδύνη ανακαλύπτουμε, ότι δεν μιλούμε την ίδια γλώσσα, άλλα λέμε εμείς και άλλα αυτός εννοεί, ότι όσο κι' αν του προσφέραμε αυτό που έχουμε μέσα μας, αυτός δεν το παίρνει, ή το παίρνει στραβά, ώστε μας αδικεί, μας πληγώνει, μας εξευτελίζει. Μας πλάθει από τα στοιχεία και τη δομή τη δική του. «Εξ οικείων τα αλλότρια». Η ομαδική συμβίωση μπορεί να βασίζεται στην επιφάνεια, μια «κρούστα» δηλαδή από προσχήματα και «κοινούς» τρόπους συμπεριφοράς. Αυτή η γέφυρα μας συνενώνει, για να συνυπάρχομε στον ίδιο κοινωνικό χώρο. Η επικοινωνία όμως από τούτον τον δρόμο δεν πάει βαθιά.

Αγαπητοί μου, αυτή η δυσαρμονία έγκειται στο γεγονός ότι ο σημερινός άνθρωπος είναι ο εξωτερικά παντοδύναμος αλλά εσωτερικά αδύναμος. Δυστυχισμένος μέσα στις ανέσεις του, εσωτερικά προδομένος παρά τα αγαθά που του προσφέρει η καταναλωτική κοινωνία, θέλει ηθική αμοιβή χωρίς ιδρώτα, χωρίς «αρετή και τόλμη» κατά τον Ανδρέα Κάλβο. Αχ αν είχε διαβάσει τους στίχους του Κινέζου ποιητή Ταγκώρ: «Κοιμήθηκα, κι' ονειρεύτηκα πως η ζωή είναι χαρά. Ξύπνησα και είδα, πως η ζωή είναι καθήκον. Εργάστηκα και είδα πως το καθήκον είναι χαρά». Μέσα στην προσφορά, στον ιδρώτα, στο καθήκον, βρίσκεται η αρμονία, η καταξίωση.

Η εσωτερική αρμονία που έχει αγαθά αντανakλαστικά και στο περιβάλλον μας στη συνέχεια πηγάζει από μια ψυχή απαλλαγμένη από μικρότητες, εγωισμούς, ζήλειες, φθόνους, κακεντρέχειες.

Πώς να μην είναι ισορροπημένοι και αρμονικοί αυτοί που διψούν να έχουν ψυχή καθαρή και βλέμμα καθαρό κι' αθώο σαν του παιδιού;

«Κύριε», λένε στην προσευχή τους, «δεν θέλω τίποτα απ' όσα οι άνθρωποι ζητούνε, μόνο δυο μάτια παιδικά που να μπορούν να σε κυττούνε».

Αρμονικοί είναι οι μεγαλόκαρδοι, που δεν ανταποδίδουν ίσα. Λέγεται ότι κάποιος θέλοντας να μειώσει έναν άλλον του έστειλε ένα καλάθι, με ανεπίτρεπτο και ακατονόμαστο περιεχόμενο. Ο παραλήπτης, ανώτερος άνθρωπος, δεν τaráχτηκε. Το άδειασε, το γέμισε λουλούδια και το επέστρεψε στον αποστολέα με μια καρτούλα που έγραφε επάνω: «Ο καθ' ένας ό,τι έχει δίνει».

Ηρεμος και αρμονικός είναι ο άνθρωπος που δεν συμβιβάζεται με το κακό, το ψεύδος, τη νοθεία.

Ο άνθρωπος είναι απ' όλα τα όντα το εφευρετικότερο και ικανότερο να ψευτίζει και τα πράγματα γύρω του και τον ίδιο του τον εαυτό. Γι' αυτό η αλήθεια που του χαρίζει την ουσιαστική αρμονία υπήρξεν ανέκαθεν ο μεγάλος καημός, το ιδανικό, η αρετή του. Η ισορροπία μας διασαλεύεται όταν κατασκευάζαμε το προσωπαίο μας - για να αμυνόμαστε με τις περισσότερες ελπίδες να κάνομε τις επιθέσεις μας με τις λιγότερες απώλειες .

Όσο δυναμώνουμε και πλουτίζουμε τον εσωτερικό μας κόσμο, όσο γινόμαστε στερεώτεροι στην πίστη, στην αρετή, η «ηθοποιία» και κατά συνέπεια η δυσαρμονία μας στενοχωρεί και μας ντροπιάζει και αναζητούμε στην αλήθεια την ελευθερία μας, το φανέρωμα, την πραγμάτωση του γνήσιου εαυτού μας.

Μπορεί να έχει εσωτερική αρμονία αυτός που ως αρχή της ζωής του έχει την ηθική του συμφέροντος; Μια παρέα Ιαπόνων κολυμπούν στη θάλασσα. Κάποια στιγμή ένας από την παρέα πνίγεται. Οι άλλοι, οι γνωστοί του, δεν γνωρίζουν κολύμπι. Στην ακτή βρίσκεται μια ομάδα νέων. Τους παρακαλούν να τον σώσουν. Κι' αυτοί θεωρούν τη σωτηρία του θέμα οικονομικής συναλλαγής. «Δώστε μας 150 γιέν, διαφορετικά δεν μπορούμε να βοηθήσουμε». Έχουμε μόνο 90 απαντούν οι γνωστοί του. «Ε, τότε, δεν μπορούμε». Ο άνθρωπος πνίγηκε. Αιτία η φθηνή συναλλαγή. Κι' οι προσδοκώμενοι σωτήρες του πνιγμένου έχασαν και τα 90 γιεν. Είναι αυτό δείγμα αρμονικών ανθρώπων;

Άλλη παρόμοια περίπου περίπτωση. Στις Ηνωμένες Πολιτείες κάποιος απελπισμένος ετοιμάζεται να θέσει τέρμα στη ζωή του, απειλώντας να πέσει από τον 24° όροφο ουρανοξύστη. Από κάτω τα συγκεντρωμένα πλήθη γελώντας του φωνάζουν: «Πέσε, πέσε...». Τα σχόλια περιττεύουν. Πώς να υπάρξει αρμονία με τέτοια έλλειψη ανθρωπιάς;

Ο άνθρωπος μπορεί να είναι αρμονικός και μέσα στη φυλακή και στην επώδυνη αρρώστια του και στην οικονομική του κρίση και αντίθετα δυσαρμονικός μέσα στις ανέσεις και στην εξωτερική φαινομενική του ευτυχία.

Η σκηνή στη φυλακή. Οι μαθητές του Σωκράτη θλίβονται για το επερχόμενο τέλος του δασκάλου τους. Εκείνος ατάραχος προβληματίζεται πάνω στην προτροπή του «Ενυπνίου» το οποίο με σταθερό περιεχόμενο του ενέπνεε η θεότητα: «Μουσικήν ποιεί και εργάζου» (Φαίδ. 60). Δεν θρηνεί μέσα στη φυλακή, δεν γίνεται δυσαρμονικός. Αντιθέτως μεταπλάσσει τους μύθους του Αισώπου σε ποιητικό λόγο και τους τονίζει μουσικά. Το περιστατικό αυτό, όπως το διηγείται ο Πλάτων, αποκαλύπτει τη βαθύτητα και πολυμέρεια του Σωκράτη. Η φιλοσοφία γι' αυτόν δεν ήταν απλός λόγος και αντίλογος, παιγνίδισμα αντιθέτων επιχειρημάτων αλλά αρμονία, «μεγίστη μουσική». Όχι απλή εναρμόνιση ήχων αλλά αύρα λεπτή, κραδασμοί της ψυχής από τις Μούσες.

Έτσι γίνεται αρμονικός ο άνθρωπος, μεταπλάθοντας το όραμα, τη συγκίνηση σε αισθητή παρουσία, σε μορφές που αναδίδουν το εσώτερο κάλλος. Γι' αυτήν την εσωτερική αρμονία αγωνιζόταν ο Σωκράτης δια βίου. Όσο ήταν ελεύθερος, αφύπνιζε συνειδήσεις να γνωρίζουν και να δημιουργήσουν το βαθύτερο εαυτό τους. Δεν επαναστατεί για την άδικη φυλάκιση και καταδίκη του, δε δυσανασχετεί, δε χάνει την ισορροπία του την εσωτερική.

Δεν θρηνεί όπως η γυναίκα του, η Ξανθίππη, δεν κλαίει όπως ο Απολλόδωρος, δεν βρίζει το δήμιο όπως κάνουν οι μελλοθάνατοι.

Σκέπτεται τον κύκνο, που λέει το ωραιότερο τραγούδι του την ώρα που πεθαίνει, γιατί διαισθάνεται ότι πηγαίνει προς τη θεότητα (Φαίδ. 854).

Ο Σωκράτης εναρμονιζόταν προς όλους. Είχε επικοινωνία με τον πλούσιο, το φτωχό, τον σκυτέα, τον μάγειρο, τον σοφό, τον επιστήμονα. Δεν τον ενδιαφέρει το αξίωμα, η κοινωνική τάξη. Ο δούλος του «Μένωνος» ήταν πιο κοντά του από την αλαζονεία του Κριτία.' Ο Σωκράτης δεν περιφρονούσε τον χειρώνακτα, αφού και ο ίδιος υπήρξε λιθοξόος. Όμως θλιβόταν, όταν ο άνθρωπος άφηνε την ψυχή του ακαλλιέργητη και γινόταν «ανδρείκελον».

Η αρμονία η εσωτερική του Σωκράτη έγκειται στο γεγονός ότι είχε αρετή και εσωτερική καλλιέργεια. Έτσι την ώρα που στην πρόσκληση του θανάτου οι άλλοι κλαίνε, θρηνούν και οδύρονται για την τύχη τους, ο Σωκράτης κρατάει την αταραξία, διατηρεί τη γαλήνη του. Δέχεται τα πλήγματα, χωρίς να νικάται. Αγωνίζεται για τις αξίες. Είναι μέγας, διότι ποθεί τα μεγάλα. Η αρμονία και η μουσική δεν είναι παρηγοριά στην οδύνη του, αλλά έκφραση της ουσίας της ψυχής.

Για να μπορέσει όσο γίνεται πιο αρμονικά να συμβιώσει ο ένας με τον άλλον, δύο βάσιμες ιδιότητες πρέπει να έχει ο άνθρωπος. Με τρόπον ευμέθοδον ο Πλάτων στο ΙΑ' Κεφάλαιο του Πρωταγόρα αναφέρει ένα φιλοσοφικό παραμύθι. Όταν οι αθάνατοι θεοί έπλασαν όλα τα όντα, διέταξαν τον Προμηθέα και Επιμηθέα να τους προσδώσει όλες τις ιδιότητες. Κατά περίπτωση λοιπόν τους μοίρασε τις διάφορες ιδιότητες για να ζήσουν και να σώζονται από τους κινδύνους. Ο Επιμηθέας μη όντας πολύ έξυπνος, κατασπατάλησε τις ιδιότητες και τα χαρίσματα για όλα τα ζώα κι' άφησε ακόσμητο το ανθρώπινο γένος.

Κλέβοντας ο Προμηθέας από τον Ήφαιστο και την Αθηνά την έντεχνη σοφία τη χάρισε στον Άνθρωπο, έτσι ο άνθρωπος απέκτησε σοφία για την επιβίωση του. Κι' έγινε ο άνθρωπος ένα κομμάτι της θεϊκής μοίρας. Δεν κατείχαν όμως οι άνθρωποι, ακόμη την πολιτική τέχνη για να μπορούν να συμβιώνουν αρμονικά. Επειδή λοιπόν ο Δίας φοβήθηκε για το γένος μας μη ξεκληριστεί, στέλνει τον Ερμή να φέρει στους ανθρώπους την ΑΙΔΩ και τη ΔΙΚΗ για να διακανονισθεί η αρμονία των σχέσεων στις πολιτείες και να αποτελέσουν στοιχεία δημιουργικής φιλίας. Ερώτησε όμως, ο Ερμής τον Δία, με ποιο τρόπο να κατανείμει (την ΝΤΡΟΠΗ και την ΔΙΚΑΙΟΣΥΝΗ). Του είπε:

«Να μοιράσω αυτά τα δύο στοιχεία έτσι όπως έχουν κατανεμηθεί οι τέχνες; π.χ. ένας που ξέρει ιατρική είναι αρκετός για πολλούς πολίτες το ίδιο και οι άλλοι τεχνίτες. Έτσι λοιπόν να τοποθετήσω την ΔΙΚΗ και την ΑΙΔΩ ή να την μοιράσω σε όλους τους ανθρώπους;» «Σε όλους να την μοιράσεις;» είπε ο Δίας» και όλοι ας μετέχουν σ' αυτά τα δύο, γιατί δεν θα ήταν δυνατόν να. υπάρχουν πολιτείες εάν λίγοι μετείχαν σ' αυτά τα δύο, όπως στις άλλες τέχνες και βάλε νόμο, από μένα διαταγμένο, όποιος δεν μπορεί να μετέχει στην ΑΙΔΩ και ΔΙΚΗ να τον σκοτώνουν ως αρρώστια της Πολιτείας.

Όστε αρμονικοί είναι οι άνθρωποι αν διαθέτουν ΑΙΔΩ, αυτοσεβασμό του ανθρώπινου προσώπου και δικαιοσύνη και ευπρέπεια. Η ΑΙΔΩΣ και η ΔΙΚΗ όταν χαρακτηρίζουν τους ανθρώπους είναι ο «κόσμος», η αρμονία της Πολιτείας, που αρνείται την ακοσμία ως «νόσον της πόλεως». Αντιθέτως από όπου οι παραπάνω ιδιότητες ελλείπουν χαρακτηρίζουν το άθλιο ήθος μιας ζωής και συνθέτουν μια πρακτική νοοτροπία συμβίωσης, που δεν απέχει από την δολιότητα, τη συκοφαντία, την εξαπάτηση.

Ο αρμονικός άνθρωπος δεν ταυτίζεται μόνο με τη λογική του, γιατί αυτό θα αδικούσε τη λοιπή ψυχική του υπόσταση. Δεν είναι μόνο νους. Είναι και συναισθήματα. Ζει μέσα στις συγκινήσεις. Χαίρεται και λυπάται. Αισιοδοξεί και απαισιοδοξεί. Ελπίζει και απελπίζεται. Δειλιάζει ή είναι θαρραλέος. Όλα αυτά τα συναισθήματα αποτελούν πραγματικότητα που δεν είναι ίσης αξίας μεταξύ τους. Άλλα δένονται με την κυριαρχία του εγώ και άλλα με τον συνάνθρωπο. Η εύκολη λύση είναι τα

Η εύκολη λύση είναι τα συναισθήματα να δραστηριοποιήσουν τους μηχανισμούς του ασυνειδήτου που συνδέονται με την επιβολή και την κυριαρχία. Το δύσκολο είναι να καταλάβουμε ότι υπάρχει και ο άλλος, που θέλει κι' αυτός να ζήσει και να προοδεύσει.

Ο δυσαρμονικός εφαρμόζει το νόμο της ζούγκλας: «Πόλεμος πάντων εναντίον πάντων».

Ο άνθρωπος για να είναι άνθρωπος καλείται να εναρμονίσει εμπράκτως τις κύριες ψυχικές του λειτουργίες.

Ο εγκεφαλικός τύπος που απωθεί τα συναισθήματα γίνεται ψυχρός υπολογιστής και βλαπτικός σύντροφος των άλλων. Ο άνθρωπος που βιώνει μόνο συναισθήματα, παραλογίζεται, αντιφάσκει και αποβαίνει πρακτικά ασταθής και επιπόλαιος.

Ο βουλευτικός πάλι τύπος του Nietzsche υπερβαίνει τον εαυτό του, όχι όμως για να δημιουργήσει, αλλά για να καταπιέσει τους άλλους και να τους υποτάξει.

Ο άνθρωπος γίνεται αρμονικός άνθρωπος, από την ώρα που αναπτύσσει τις κύριες ψυχικές του ιδιότητες και τις εναρμονίζει και εμβαθύνει σ' αυτές.

Όσο πιο βαθιά πάει, τόσο πιο πολύ ωριμάζει. Όσο πιο πολύ οπλίζεται με εσωτερική όραση, τόσο πιο πολύ ανακαλύπτει καινούργιους κόσμους και θεάται νέους ορίζοντες.

Δεν είναι αρμονικός ο άνθρωπος που κατατρέχεται από το σαράκι της ζήλειας, του φθόνου. Η ζήλεια και ο φθόνος είναι ένα εσωτερικό νόσημα που υπάρχει και δρα μέσα στον άνθρωπο από την παιδική του ηλικία. Και τότε μεν οι εκδηλώσεις του είναι φανερές. Με την πάροδο όμως των χρόνων και την αύξηση της ηλικίας γίνεται εσωτερικό και κρυφό.

Ο Μέγας Βασίλειος, στην «περί φθόνου» ομιλία του προσδιορίζει τι είναι φθόνος. «Λύπη εστί της του πλησίον ευπραγίας. Δηλαδή φθόνος είναι η λύπη που νιώθει κάποιος για την προκοπή και ευτυχία του πλησίον του. Και αναφέρει ο σοφός Ιεράρχης περιπτώσεις και παραδείγματα, στα οποία φαίνεται ο φθόνος.

«Ευφόρησαν τα χωράφια του πλησίον; ερωτά. Είναι το σπίτι του γεμάτο από αγαθά; Ή είναι το πρόσωπο του γελαστό και χαρούμενο;» Και απαντά: «Ταύτα πάντα τροφή της νόσου».

Ο φθονερός είναι δυσαρμονικός άνθρωπος. Από όσα είδαμε, αποδεικνύεται ότι αυτός που φθονεί, χωρίς ίσως να το συνειδητοποιεί με όσα πάσχει και αισθάνεται, αναγνωρίζει την υπεροχή του άλλου. Αισθάνεται ότι κάτι ανώτερο απ' αυτόν διαθέτει ο πλησίον του, γι' αυτό και λυπάται και υποφέρει και εκδηλώνει αυτή την δυσφορία και αντίδραση του.

Επαληθεύει έτσι με τον τρόπο του τον λόγο του αρχαίου Λατίνου ποιητού που έλεγε: «Ο φθόνος είναι το ευτελέστατον των ελαττωμάτων, το οποίον σέρνεται σαν φίδι στις ψυχές των ανθρώπων (Οβίδιος 17 ΑΔ).

Κάποιος αρχαίος ινδικός μύθος λέει για ένα παράξενο πουλί, στα βάθη των Ινδιών, που όταν ο καιρός είναι καλός και τα άλλα πουλιά πετούν πρόσχαρα και κελαϊδούν, μένει μελαγχολικό στη φωλιά του, με το ράμφος χωμένο μέσα στα φτερά. Όταν όμως ο καιρός είναι άσχημος και συννεφιασμένος και τα άλλα πουλιά ζαρώνουν τρομαγμένα στις φωλιές τους αυτό κελαϊδει και πετά χαρωπά.

Έτσι συμβολίζουν τον δυσαρμονικό φθονερό άνθρωπο, που χαίρεται στη θλίψη των άλλων και θλίβεται όταν εκείνοι χαίρονται και ευτυχούν.

Ο δυσαρμονικός βλέπει τον ίδιο του τον εαυτό. Η κακότητα και ο φθόνος του είναι το χειρότερο είδος αυτοτιμωρίας.

Όταν ανέφεραν κάποτε στο βασιλιά Άγι της Σπάρτης ότι μερικοί συγγενείς του τον φθονούν, είπε: «Τους λυπάμαι ειλικρινά, γιατί ο φθόνος είναι το χειρότερο είδος αυτοτιμωρίας. Οι συγγενείς μου υποφέρουν δύο φορές. Πρώτα από τα ελαττώματα που έχουν οι ίδιοι. Και έπειτα από τα προτερήματα που βλέπουν σ' εμένα.

Άλλο ένα παράδειγμα δυσαρμονικού ανθρώπου, φθονερού. Κάποιος άνθρωπος θλιβόταν πολύ στη χαρά και στην ευτυχία των άλλων. Το πληροφορήθηκε ο βασιλιάς της χώρας στην οποία ζούσε και για να τον δοκιμάσει του είπε: «Ζήτησε μου ό,τι θέλεις. Ό,τι μου ζητήσεις όμως εσύ θα στο δώσω, αλλά θα δώσω το διπλάσιο στο γείτονα σου».

Ο δυσαρμονικός φθονερός στενοχωρήθηκε, και συνέλαβε το μυαλό του κάτι πραγματικά, σατανικό: «Βασιλιά είπε. Να μου βγάλεις το ένα μάτι». Για να βγάλει στο γείτονα του και τα δύο.

Τα σχόλια περιττεύουν.

Αυτή η δυσαρμονία θα είχε εκλείψει κι' ο κόσμος θα ήταν ένας επίγειος παράδεισος, εάν οι άνθρωποι εφάρμοζαν τον χρυσό ευαγγελικό κανόνα της αγάπης: «όσα εάν θέλετε ίνα ποιήσιν υμίν άνθρωποι και υμείς ποιήτε αυτοίς ομοίως». Πως θα θέλαμε οι άλλοι να μας φέρωνται; Με τι ευγένεια, με τι συμπεριφορά; Ας κάνουμε κι' εμείς σ' αυτούς το ίδιο.

Η αρμονία μέσα μας και γύρω μας επιτυγχάνεται εάν μεταθέσουμε το κέντρο του κόσμου από το Εγώ στο Συ, στο συνάνθρωπο, με τη βαρυσήμαντη κίνηση της αγάπης.

Ακούστε ένα ωραίο περιστατικό από το Βυζάντιο, που δείχνει το μεγαλείο των αρμονικών, των ισορροπημένων ανθρώπων. Υπό τον αυτοκράτορα Ρωμανόν τον Λεκαπηνόν ένας σπουδαστής από την Τραπεζούντα, ο Αβράμιος, μόλις είχε τελειώσει την μόρφωση του στην Κων/πολη. Είναι μαθητής του Αθανασίου, ο οποίος είναι πρύτανης του Πανεπιστημίου και έχει τέτοια πρόοδο στις σπουδές του, ώστε αποκτά ειδική εξουσία επί των συμμαθητών του. Οι συμμαθηταί του τον εκλέγουν Καθηγητήν και επιτυγχάνουν από τον αυτοκράτορα, την υπογραφήν σχετικού διατάγματος. Το αποτέλεσμα είναι ότι οι σπουδασταί προσέρχονται κατά μάζας εις τα μαθήματα του Αβραμίου και ο Αθανάσιος ευρίσκεται με ολίγους μόνον σπουδαστάς. Εκ σεβασμού προς τον δάσκαλόν του ο Αβράμιος θέλει να του στείλει μερικούς από τους μαθητές του αλλά αυτοί αρνούνται να τον εγκαταλείψουν. Ο αυτοκράτωρ είναι ανίκανος να σταματήσει την απεργίαν. Ο Αβράμιος μεταφέρει την έδραν της διδασκαλίας του εις απομακρυσμένον κτίριον, αλλά οι σπουδασταί τον ακολουθούν. Τότε ο Αβράμιος ο οποίος διήγε ήδη ζωήν ασκητού εγκαταλείπει την διδασκαλίαν και γίνεται μοναχός. Αναχωρεί δια το όρος Άθω και υπό το όνομα του Αθανασίου αποβαίνει ο ιδρυτής της Λαύρας».

Η αποψινή ομιλία αξίζει να διανθίζεται από πρακτικά παραδείγματα που θα μας δείξουν ότι η αρμονία στην μικρή ή μεγάλη κοινωνική συμβιωτική ομάδα, δεν είναι υπόθεση ανέφικτη. Και τώρα κάτι άλλο. Το περιστατικό συνέβη σ' ένα μοναστήρι.

Κάποιος χάρισε σ' έναν μοναχό τον Ιωακείμ ένα καλαθάκι σύκα. Τον ευχαρίστησε ο μοναχός, δεν τα άγγιξε όμως, παρ' όλο που του άρεσαν. Σκέφτηκε. Ο αδελφός Ιωαννίκιος τα αγαπά, θα του τα προσφέρω. Ο αδελφός Ιωαννίκιος τα δέχθηκε με πολλές ευχαριστίες, αλλά σκέφθηκε. Αρέσουν στον αδελφό Συμεών. Συγκινήθηκε από την αγάπη του μοναχού Ιωαννίκιου ο αδελφός Συμεών και είπε: θα τα χαρίσω στον αδελφό Ιωάσαφ.

Με την ίδια συγκίνηση και ευγνωμοσύνη τα δέχθηκε και ο αδελφός Ιωάσαφ και σκέφθηκε. Μου αρέσουν αλλά αρέσουν και στον αδελφό Ιωακείμ. Σ' αυτόν θα τα προσφέρω. Φαντάζεσθε λοιπόν τη συγκίνηση του μοναχού Ιωακείμ από την αγάπη και το ουσιαστικό πνεύμα όλων των συμμοναστών του, όταν τα σύκα έφθασαν ξανά σ' αυτόν από τον οποίον ξεκίνησαν.

Αν όλοι σκεπτόμαστε έτσι, πόση αλήθεια αρμονία θα βασιλεύει στις ψυχές μας, στην κοινωνία, σ' όλο τον κόσμο. Μια άλλη φοβερή ασθένεια που τορπιλίζει τη γαλήνη των ανθρώπων και δρα ως παραμορφωτικός παράγων στην εσωτερική τους αρμονία, είναι ο εγωισμός.

Οι περισσότεροι στην καθημερινή τους ζωή, προτάσσουν το Εγώ πριν από κάθε τι που θέλουν να εκφράσουν.

Αγνοούν όμως το δεύτερο πρόσωπο το ΕΣΥ. Τι είναι αυτό το ΕΣΥ που άκριτοι μηχανουργοί δυναμίτισσαν, αξίζει να ακούσαμε από ένα σπουδαίο διανοητή, τον Τάσο Αιγνάδη.

Γράφει λοιπόν: «Το Εσύ είναι το μαχαίρι της αγάπης με το οποίο θυσιάζουμε την αυτολατρεία μας. Είναι η αναίμακτη θυσία της μακαριότητας και της ησυχίας μας.

Η διαμόρφωση του Εγώ εξαρτάται από το πόσο έχουμε κατανοήσει το ΕΣΥ.

Η σωστή διαμόρφωση του Εγώ πρέπει να αποσκοπεί στην ενανθρώπιση του θηρίου που έχουμε μέσα μας. Αν αναγνωρίσουμε και το συνάνθρωπο μας, του αποδώσουμε την τιμή που του ανήκει, όχι μόνο θα συμβάλουμε στην πανανθρώπινη αρμονία αλλά από μας θα εξαρτηθεί και η τύχη του πολιτισμού.

Γιατί αλοιίμονο αν διαρκώς λατρεύουμε το αυτοείδωλό μας, προσποιούμενοι τον καλό ή παίζοντας θέατρο, αν αυτή η θεατρική προσφορά δεν έχει ποιότητα και ειλικρίνεια, θα το καταλάβουμε όταν η σκληρή πραγματικότητα μας υποχρεώσει να αποστασιοποιηθούμε. Όταν θα πέσει το προσωπείο που τεχνουργήσαμε με τον εγωισμό και σε λίγο χάσουμε και θίασο και κοινό.

Τότε θα καταλάβουμε ότι το παιγνίδι του ΕΓΩ, της μεγαλειότητας μας «ήταν αγέρας κι' έφυγε, κορυδαλλός κι εχάθη», όπως λέει ο ποιητής Γκάτσος.

Αντιθέτως ο ταπεινός και φυσικά ο άνθρωπος που διαθέτει αυτοσυνειδησία θέτει τον εαυτό του εκεί που πρέπει, σε θρόνο χαμηλό, εκεί που δεν κινδυνεύει να πέσει.

Αυτές τις μέρες έριξα εντελώς τυχαία μια ματιά στα «ΧΡΥΣΑ ΕΠΗ» του Αδαμαντίου Κοραή. Αναφερόμενος στην αυτοβιογραφία του ο μεγάλος Κοραής, έγραψεν.

Ένας από τους συμπολίτες μας Χίους, νέος χρηστός, (Ευστράτιος Ράλλης), μ' ερωτούσε μίαν των ημερών ευρισκόμενος εις Παρισίους, αν εφρόντισα να γράψω τον βίον μου. Η ερώτησις μ' εφάνη παράξενος πιθανόν, ότι παραξενον έκρινε κι εκείνος την αποκρισιν μου.

Όστις ιστορεί τον ίδιον βίον, χρεωστέι να σημειώσει και τα κατορθώματα και τα αμαρτήματα της ζωής του με τόσην ακρίβειαν, ώστε μήτε τα πρώτα να μεγαλωνη, μήτε τα δευτέρα να συγκρινη η να σιωπά παντάπασι πράγμα δυσκολώτατον δια την έμφυτον εις όλους μας φιλαυτίαν. Όστις αμφιβάλλει περί τούτου, ας κάμη την πείραν να χαράξη δύο μόνον στίχους της βιογραφίας του και θέλει καταλάβει την δυσκολίαν. Κατορθώματα του βίου μου άξια λόγου δεν έχω να απαριθμήσω.

Τα αμαρτήματα μου ήθελα μετά χαράς δημοσιεύσει, αν έκρινα, ότι έμελλε να διορθώσει κανένα η δημοσίευσίς. Γράφω λοιπόν απλά τίνα της ζωής μου συμβάματα και τούτο όχι δι' άλλο (μαρτύρομαι την ιεράν αλήθειαν), πλην δια να επανορθώσω τίνα σφάλματα εκείνων, οι οποίοι και ζώντα ακόμη (δεν εξεύρω δια ποίαν αιτίαν) ηθέλησαν να με βιογραφήσωσιν.

Η εσωτερική ισορροπία του Κοραή που του επέτρεπε την ασύλληπτη σε ποιότητα και όγκον επιστημονικήν του παραγωγήν, οφείλεται στην αυτοσυνειδησία του και στην ταπεινή αναγνώριση των ατελειών του.

Άλλη συνιστώσα λοιπόν ευρυθμίας και εσωτερικής αρμονίας είναι η πραγματική αυτογνωσία.

Εκείνο που καταξιώνει πραγματικώς τον άνθρωπο, είναι ασφαλώς ο βαθμός της αγάπης του προς τον θεό και προς τον συνάνθρωπο του.

Αρμονικός είναι αυτός που συμμετέχει στον πόνο του άλλου.

Αυτήν την εσωτερική ισορροπία κρύβουν τα λόγια που είπε με την άδοξη και απλοϊκή ψυχή του ένας ασκητής της ερήμου, «θα είχα μεγάλη χαρά, εάν ήταν δυνατόν να εύρω λοιπόν και να δώσω εις λεπρόν το υγιές σώμα μου και να λάβω το ιδικόν του καταπληγωμένον και σαπισμένο σώμα» .

Ο Απόστολος Παύλος, φθάνοντας στο αποκορύφωμα της αγάπης, προτιμά, εύχεται να «γίνη ανάθεμα από Χριστού» δηλαδή να χωριστεί για πάντα από το Χριστό, εάν ήταν δυνατόν να γίνει αυτό, χάριν των αδελφών του Ιουδαίων προκειμένου να σωθούν αυτοί (Ρωμ. θ'). Τόσον πολύ, τόσον δυνατά αγαπούν οι άγιοι τον άνθρωπο και αυτόν ακόμη τον εχθρό τους:

Η εποχή μας χαρακτηρίζεται ως ανιδανική. Κάποιος προσφάτως υπογράμμισε ότι η σύγχρονη κοινωνία παράγει εκούσιους δούλους υποταγμένους στην καταναλωτική κοινωνία.

Πώς να είναι ο άνθρωπος αρμονικός, όταν έχει κάνει κανόνα και αρχή της ζωής του την ασυδοσία; Όταν εναρμονίζει τη μακιαβελική αρχή, ότι ο κάθε σκοπός αγιάζει το κάθε μέσον; Όταν μεθοδεύεται τη ζούγκλα της εξυπηρέτησης του «εγώ» σαν ηθικό διακανονισμό;

Μάθαμε να λατρεύουμε το εγώ μας. Η ελευθερία όμως ζει μόνο με το βαρύ ΕΣΥ που πρέπει να σηκώνουμε μέσα μας. Αν το σηκώνουμε πια.

Οι παλαιοί σωστοί δάσκαλοι μας είχαν συστήσει σε κάποια Πρόσωπα, για να μας χτίσουν το ΕΣΥ μας. Μας γνώριζαν το δάσκαλο της αρετής τον ξυπόλητο ρακενδύτο ξεγεννητή της γνώσης και της αλήθειας, τον έφηβο γέροντα, το ιερό πετεινό τ ουρανού, τον χασομέρη της διαλεκτικής, τον Σωκράτη, ο οποίος εισηγήθηκε τον πολιτισμό. Κι' ακόμη μας έλεγαν ότι ΕΣΥ θα πει μια πληγή από λόγγη, δυο καρφιά στις παλάμες, ένας Γολγοθάς στο πνεύμα και στο κορμί, ένας σταυρός που λάμπει στην καρδιά σαν μαρτύριο και μαρτυρία της Αγάπης. Μας γνώρισαν Αυτόν που είναι η μόνη αγάπη, η εξόριστη, η κυνηγημένη στους δρόμους, η λιθοβολημένη, που κυκλοφορεί μέσα στις αρτηρίες μας, μέσα στο αίμα μας, που τελετουργεί τα πάθη μας και την ανάσταση μας: τον Χριστό.

Αν αγωνιστούμε να μορφώσουμε ένα τέτοιο ΕΣΥ, δηλαδή μια τέτοια αγάπη για τους άλλους μέσα μας, η αρμονία θα επικρατήσει και η ομαλότητα αυτοδικαίως.

Αρμονικός είναι ο άνθρωπος που καλλιεργεί τον εσωτερικό του κόσμο, γιατί πιστεύει ότι ο πολιτισμός της ψυχής αποτελεί την ψυχή του πολιτισμού.

Σ' ένα τροπάριο της Μεγάλης Εβδομάδας ακούμε:

«Ηπλωσας τας παλάμας και ήνωσας τα το πριν διεστώτα...» Χριστέ μου άπλωσες στο Σταυρό τα χέρια σου και ένωσες αρμονικά όλους όσοι διαφωνούσαν κι' από δυσαρμονικούς τους έκανες να ζουν παναρμόνια.

Ο κάθε άνθρωπος γεννήθηκε ως μία μοναδική και ανεπανάληπτη προσωπικότητα. Με κάτι ξεχωριστό από τους άλλους. Άλλες καταβολές, άλλα τάλαντα, άλλες επιθυμίες, άλλες ιδιαιτερότητες, άλλες κλίσεις. Όμως αυτό δεν δυσκολεύει να αποτελέσει ο κάθε ένας μια ψηφίδα μαζί με όλες τις άλλες ψηφίδες — ανθρώπους που θα συνθέσουν αρμονικά το απέραντο ψηφιδωτό που λέγεται ανθρωπότης.

Σε τούτο τόν όμορφο τόπο τον Δαφνώνα, με τη δροσερή πράσινη φύση και το γλαύκο ουρανό, με ανθρώπους ευγενείς και με πολιτισμό ψυχής, με θεοσέβεια έκδηλη, με φιλοπατρεία αδιαμφισβήτητη, η αρμονία ταιριάζει να βασιλεύει, να καταξιώνει, να νοηματίζει τη ζωή. Ας μην ξεχνάμε ότι ο πρώτος νόμος του ουρανού είναι η τάξη, η αρμονία.

Ας τον μιμηθούμε. Αξίζει.

Σας ευχαριστώ